

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Шосткинський інститут Сумського державного університету
Фармацевтична компанія «Фармак»
Управління освіти Шосткинської міської ради
Виконавчий комітет Шосткинської міської ради

ОСВІТА, НАУКА ТА ВИРОБНИЦТВО: РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ

МАТЕРІАЛИ III Всеукраїнської науково-методичної конференції

(Шостка, 19 квітня 2018 року)

Суми
Сумський державний університет
2018

РАННЬООСІННЯ МІГРАЦІЯ ПТАХІВ У ЗАПЛАВІ РІЧКИ ДЕСНА НА БАЗІ НПП «ДЕСНЯНСЬКО - СТАРОГУТСЬКИЙ»

А.С. Шаповал, Л.М. Артюшенко – Фесенко, М.А. Амельченко, С.В. Галущенко

ШНВК: загальноосвітня школа I-III ступенів № 9-дошкільний навчальний заклад
lyubaartyushenkofesenko@gmail.com, dtm1408@ukr.net

Міграції тварин є однією з найдавніших проблем багатьох наук. Птахам, як найбільш рухомим та високоорганізованим тваринам, міграції властиві чи не найбільше. Ця тема є актуальною тому що, людська діяльність завдає значної загрози мігруючим птахам. Велике значення мають місця зупинок між місцями гніздування та зимування, зникнення яких у результаті людської діяльності не дає птахам можливості харчування під час перельоту.

Національний природний парк «Деснянсько-Старогутський» розташований на самому сході Прип'ять-Деснянського Полісся, таке географічне положення зумовлює суворість клімату в порівнянні з більш західними районами лісової зони. Придеснянська частина є ідеальним місцем для відпочинку птахів під час весняних та осінніх міграцій.

За характером сезонних переміщень птахів ділять на три основні категорії. Осілими називають птахів, які дотримуються певної відносно невеликої території і за межі її не переміщуються. Кочівними називають птахів, які поза сезоном розмноження пересуваються з місця на місце у пошуках їжі. У категорію перелітних входять ті птахи, які після розмноження залишають гніздову територію і на зиму перелітають в інші, порівняно віддалені райони, що лежать як в межах гніздової області виду, так і далеко за її межами.

На території України існують 4 основних міграційних шляхи, з них 3 шляхи перетинаються в межах досліджуваної території. Це дніпровський, широко-фронтальний меридіанний та поліський північно-широтний.

Спостереження за ранньоосінньою міграцією птахів проводили в районі бази «Деснянка» з 30 серпня по 1 вересня 2017 р. (3 дні) та з 20 по 22 вересня (3 дні). База «Деснянка» знаходиться в заплаві р. Десенка (приток Десни). Даний стаціонар має 2 пункти спостереження за міграціями птахів – на березі Десенки та на заплавної луці біля с. Очкино (урочище Плоске в заплаві Десни).

Обліки на постійному спостережному пункті проводилися за спрощеною методикою Е.В. Кумарі. Протягом всього періоду спостережень обраний пункт не змінювався. Методика Е.В. Кумарі включає в себе ранкові, денні та вечірні спостереження. Підраховувались всі птахи, які потрапили в поле зору. Спостереження проводились із застосуванням оптики - бінокль. За період спостережень міграції в цілому було зареєстровано 1210 зграй мігрантів загальною кількістю 5015 птахів. Наукові назви птахів України та порядок їх розташування в таблиці оформляли згідно зі списком, затвердженим Комісією зоологічної термінології Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України.

За час спостережень з 30.08 по 01.09 (середній період ранньо-осінньої міграції) найбільш численним мігрантом (домінантом) була блакитна синиця, субдомінантом синиця велика, масовим мігрантом ластівка сільська. Активно мігрували шпак, біла плиска, вівчарики – ковалик та весняний, кропив'янка сіра, вільшанка, сіра мухоловка. З куликів мігрували чайка, бекас, фіфі, коловодник великий, з хижих птахів – канюк, лунь болотяний, зміїд, підорлики, яструб малий. Почалася міграція сірої чаплі. Також спостерігалися зграї бджолоїдок.

В пізній період ранньоосінньої міграції з 20 по 22 вересня домінантом міграції була синиця велика, субдомінантом зяблик. Ластівка сільська ще зустрічалася, але не мала такої активності як у попередній період.

Найбільш активними по кількості зареєстрованих птахів були птахи ряду Горобцеподібних. Також, хоча і значно менше, виражена міграція в цей період у Гусеподібних, Голубоподібних, Сивкоподібних та Соколоподібних.

З підвищенням температури повітря інтенсивність міграції зростає. Чим більш інтенсивно зростає температура, тим більш різко зростає активність міграції.

Із аналізу родинного складу мігрантів найбільш вираженими по кількості видів в цілому в ранньоосінній період були родини Мухоловкових (8 видів), В'юркових та Яструбиних (по 7 видів).

Мігранти активно використовували територію парку для відпочинку та годування. На відпочинку було відмічено 73 % мігрантів, тоді як в польоті 27%.

Найбільш інтенсивною міграція в середній та пізній період ранньоосінньої міграції була в ранкові години, найменш інтенсивною в денні години

В середній та пізній періоди ранньоосінньої міграції птахи мігрували переважно в південному напрямку (Дніпровський міграційний шлях) – 68,6 % всіх мігрантів.

Серед зареєстрованих видів 1 вид занесений до Європейського Червоного списку тварин, що знаходяться під загрозою зникнення – це орлан-білохвіст. Також зареєстровано 5 видів, занесених до Червоної книги України. Це лелека чорний, зміїд, підорлик великий, підорлик малий, орлан-білохвіст. 7 видів відносяться до регіонально рідкісних Сумської області. Це чаплі велика біла та сіра, чирок-свистунець, чайка бджолоїдка звичайна, дрізд-омелюх та чиж.

З огляду на вказані дані, територія Національного природного парку «Деснянсько-Старогутський» має важливе значення для охорони рідкісних видів птахів, які використовують дану територію для відпочинку під час міграції.

Територія Національного природного парку «Деснянсько-Старогутський» є важливим місцем в системі міграційних шляхів птахів як місце скупчення мігруючих птахів, тому необхідно охороняти птахів на цій території.